

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ		
ПРИЈЕМАНО	07.05.2014.	
ОПШ. ЈЕД.		ФАКУЛТЕТ
02	953	

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ**

На седници Наставно-научног већа Правног факултета у Нишу која је одржана 24.04.2014. године одлуком број 01-815/16-214 на основу члана 143. Статута Правног факултета у Нишу формирана је Комисија за оцену подобности докторске дисертације под називом „Рецидивизам малолетних учинилаца кривичних дела“ кандидаткиње Татјане Скакавац из Новог Сада, за јавну одбрану, у саставу: проф. емиритус др Мило Бошковић, Правни факултет, Универзитета у Новом Саду, проф. др Зоран Ђирић редовни професор Правног факултета у Нишу, проф. др Саша Кнежевић, редовни професор Правног факултета у Нишу и проф. др Миомира Костић, редовна професорка Правног факултета у Нишу.

Комисија, после детаљног прегледа докторске дисертације Наставно-научном већу подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

за оцену подобности докторске дисертације под називом „Рецидивизам малолетних учинилаца кривичних дела“, кандидаткиње Татјане Скакавац, за јавну одбрану.

1. Анализа садржине докторске дисертације

Докторска дисертација под називом: „Рецидивизам малолетних учинилаца кривичних дела“ кандидаткиње Татјане Скакавац, написана је на 235 страница компјутерски обрађеног текста, са одговарајућим проредом, са укупно 166 напомена у фуснотама библиографског карактера, са 99 табела и 80 графикана. Литерарну подлогу овог рада чини укупно 218

домаћих и иностраних извора – библиографских јединица (уџбеника, књига, монографија, приручника, коментара закона), као и већи број извора на различитим интернет адресама.

Основни предмет теоријско-емпиријске анализе докторске дисертације је сагледавање феномена рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела, кроз призму криминолошких схватања и истраживања етиолошких и феноменолошких аспеката појаве, сагледавање криминалне политике и интерпретацију спроведеног емпиријског истраживања.

Интересовање истраживача за феноменом рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела нема велику историјску димензију, иако су бројна спорадична истраживања евидентна од давнина. Историјски гледано, у периоду пре 18. или 19. века изучавање криминалитета као негативне друштвене појаве, а самим тим и малолетничке делинквенције, више је било индивидуално и спорадично, где су поједини умни људи тог времена покушавали да укажу на узроке и негативне последице делинквентног понашања појединаца у друштву, па и малолетника. Тек с развојем криминологије као самосталне науке с крајем 19. века, чији је циљ објашњење и сузбијање криминалитета, кроз његове феноменолошке и етиолошке карактеристике, јављају се разне теорије које су на један систематичан и континуиран начин указивале на узроке криминалног понашања. У том смислу изучавало се и делинквентно понашање младих људи, а посебно оних који се у вршењу кривичних дела појављују поново. Такви се са криминолошког аспекта сматрају рецидивистима (повратницима) у вршењу кривичних дела. Криминолошко, кривичноправно и педолошко изучавање рецидивизма уопште је било прилично ретко у досадашњем периоду. Због тога је потребно наставити са даљим истраживањима рецидивизма, како би се увидело који фактори имају битан утицај на ову друштвено негативну појаву, у циљу изградње ефикаснијих мера превенције. Посебно је значајно одгонетнути, пре свега, етиолошке аспекте рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела, чему до сада скоро да није посвећивана дужна пажња. Међутим, да би се том питању приступило, неопходно је претходно извршити једну комплетну анализу малолетничке делинквенције. И управо је у томе и значај ове докторске дисертације јер је кандидаткиња настојала да да још једну квалитативну димензију у изучавању ове појаве и да кроз

спроведено емпиријско истраживање објасни и укаже на најзначајније етиолошке и феноменолошке аспекте рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела.

Структурално, ова докторска дисертација је подељена у десет поглавља, уз уводне напомене, закључна разматрања и предлог мера и активности за унапређење рада у овој области. То су: 1) *Опита разматрања о малолетничком криминалитету*, 2) *Појам и врсте рецидивизма (поврата)*, 3) *Историјски развој рецидивизма (поврата)*, 4) *Поврат (рецидивизам) – упоредно кривично право*, 5) *Типологија рецидивиста – повратника*, 6) *Рецидивизам малолетних учинилаца кривичних дела*, 7) *Криминолошки аспекти рецидивизма код малолетних учинилаца кривичних дела*, 8) *Криминална политика према малолетним рецидивистима*, 9) *Интерпретација емпиријског истраживања* и 10) *Верификација постављених хипотеза*.

У *Уводним напоменама* (стр. 1-6) кандидаткиња Татјана Скакавац указује да је малолетничка делинквенција по обиму значајно заступљена у укупном криминалитету у већини земаља у свету. Статистички подаци о обиму и динамици криминалитета показују да је малолетничка делинквенција у току последње деценије 20. и првој деценији овог века била из године у годину у наглom и сталном порасту, који је у неким земљама ишао испред пораста других облика криминалитета. Обим малолетничке делинквенције у већини земаља креће се од 15-20%, а у неким земљама он досеже и до 45% укупног криминалитета, што је у великој диспропорцији са заступљеношћу ове старосне категорије у општој популацији. У структури малолетничке делинквенције у већини земаља у свету најзаступљенији је имовински криминалитет. О томе говоре бројна досадашња криминолошка истраживања која недвосмислено показују да малолетници у далеко већем броју врше кривична дела против имовине него друга кривична дела. Рецидивизам малолетних учинилаца кривичних дела најзаступљенији је такође у области имовинског криминалитета. Криминолошко, кривичноправно и пенoлошко изучавање рецидивизма уопште је било прилично ретко у досадашњем периоду, због чега кандидаткиња указује да је неопходно претходно извршити једну комплетну анализу малолетничке делинквенције, што је она у овом раду и учинила. Поред тога што је малолетнички криминалитет у порасту, кандидаткиња указује и на неке најзначајније карактеристике ове појаве: у сталном је порасту; јавља се у новим, тежим и сложенијим облицима; све више га

карактерише насиље, свирепост, грубост, бахатост, бескрупулозност, групно вршење кривичних дела је све присутније; све чешће се јавља у организованим облицима, рецидивизам малолетника је у порасту и др. Поред тога, у уводним напоменама кандидаткиња наводи и неке најважније статистичке показатеље у области малолетничке делинквенције за период 2006 - 2012. године, а посебно у вези са рецидивизмом малолетних учинилаца кривичних дела.

У раду у поглављу под називом *Опита разматрања о малолетничком криминалитету* (стр. 7-27) указано је на појам и дефинисање малолетничке делинквенције и класификацију делинквентног понашања младих, при чему је кандидаткиња делимично и модификовала уобичајену класификацију, наводећи основне форме делинквентног понашања као: кршење моралних норми; социопатолошке појаве младих; прекршајно понашање и коначно вршење кривичних дела. Кршење моралних норми односи се на она понашања којима се крше уобичајене норме понашања у једном друштву и које због тога подлежу моралној осуди друштвене заједнице. Таква понашања која су у супротности са моралним нормама одређеног друштва, условљена су како субјективним, тако и објективним друштвеним факторима и најчешће се идентификују као асоцијална, антисоцијална или неморална понашања која многи стручњаци сматрају предворјем криминалног понашања. Што се тиче социопатолошких појава младих, кандидаткиња посебно указује на проблем алкохолизма и наркоманије, али и на друге појаве попут проституције, просјачења, скитничења и коцкања. Кандидаткиња је навела и најзначајније прекршаје младих, а посебно је апострофирала вршење кривичних дела од стране ове популације, што има и највећу друштвену опасност. Због тога је и указала на велики значај Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица из 2005. године. Поред тога, у овом делу рада указано је и на савремена схватања малолетничке делинквенције, при чему кандидаткиња наводи посебне проблеме који се односе на земље у транзиционим процесима, као што је и случај са Републиком Србијом. Кандидаткиња с правом истиче да се стање малолетничке делинквенција не може посматрати само кроз званичну статистику о броју извршених кривичних дела и броју малолетних извршилаца, већ је за проучавање овог феномена много важније узети у обзир начин и обим њеног испољавања, а посебно последице оваквог понашања, не само по жртве, већ и на саме

малолетне извршиоце кривичног дела. И на крају овог дела уакзано је на најзначајније карактеристике кривичног поступка према малолетницима које су резултат Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица.

У другом поглављу (стр. 28-35) под називом *Појам и врсте рецидивизма (поврата)* указано је појам и правну природу поврата, те на рецидивизам у кривичноправном, криминолошком и пенолошком смислу. Кандидаткиња посебно наводи и различите приступе у третирању овог појма у досадшњим кривичноправним и криминолошким расправама. Она с правом истиче да третирање поврата зависи од аспекта са које стране му прилазимо, јер он има једно значење за правника који примењује позитивно кривично законодавство једне земље, а друго за криминологе и пенологе.

Историјски развој рецидивизма (стр. 36-42) третиран је у трећем поглављу ове дисертације, при чему је кандидаткиња направила адекватну ретроспективу проучавања овог феномена почев од најстаријих правних извора, преко сазнања из Римског права, схватања и сазнања у Средњем веку и коначно до историјских сазнања и схватања из XIX и XX века, имајући у виду учења Класичне, Антрополошке, Италијанско позитивистичке и Социолошких школа.

У четвртном поглављу под називом *Поврат (рецидивизам) – упоредно кривично право* (стр. 43-51) сагледан је упоредно овај појам кроз анализу законодавстава неких европских држава, као што су Русија, Италија, Француска, Немачка, Мађарска и Аустрија. Након тога, кандидаткиња је дала и преглед регулације овог феномена и у законодавствима свих бивших југословенских република, при чему је она сасвим исправно констатовала велику сличност у регулацији овог питања у овим законодавствима, што је и сасвим логично.

Типологија рецидивиста – повратника третирана је у петом поглављу ове дисертације (стр. 52-57). Кандидаткиња у овом делу наводи бројне типологије рецидивиста, почев од чувене Ломброзове класификације злочинаца, а затим и оних које су касније навели италијански позитивисти Фери, Гарофало, Капели и други. У криминолошком смислу најбитнија је склоност или садржина психичких стања делинквената и у том смислу рецидивисти се деле на: делинквенте из навике; професионалне делинквенте и делинквенте по тенденцији.

Једно од најважнијих поглавља овог рада под називом *Рецидивизам малолетних учинилаца кривичних дела* детаљније је обрађен у шестом поглављу (стр. 58-65). У овом делу рада кандидаткиња је прво апострофирала најзначајније узроке рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела, а затим је посебно указала на статистичке показатеље рецидивизма малолетника у Републици Србији за период 2007-2012. године.

У седмом поглављу под називом *Криминолошки аспекти рецидивизма код малолетних учинилаца кривичних дела* (стр. 66-111) кандидаткиња је на врло квалитетан начин указала на најважније феноменолошке и етиолошке аспекте рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела. Гледајући са феноменолошког аспекта, појава малолетничке делинквенције како у свету тако и код нас бележи динамику раста која је условљена дезорганизацијом породице и другим неповољним социјалним последицама економске кризе и транзиције које отежавају и успоравају социјални развој друштва и нормалан процес социјализације малолетника у породици и заједници. Многе статистике и научне анализе подржавају хипотезу да се малолетничка делинквенција као део укупног криминалитета, повећава током неких друштвених промена и социјалних криза. Обим малолетничке делинквенције у већини земаља креће се од 15-20%, а у неким земаљама он досеже и до 45% укупног криминалитета, што је у великој диспропорцији са заступљеношћу ове старосне категорије у општој популацији. Поред наведеног, у овом делу рада кандидаткиња је посебно указала на карактеристике личности малолетних рецидивиста у вршењу појединих врста кривичних дела која су код ове популације и најзаступљенија. Дакле, ради се о кривичним делима из групације имовинских деликата, кривичних дела против живота и тела, кривичних дела против полне слободе и кривичних дела против здравља људи. У другом делу овог поглавља сагледани су најважнији етиолошки аспекти рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела, пре свега кроз биолошке, психолошке и социолошке теорије. Након тога, кандидаткиња је указала на најзначајније криминогене факторе рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела.

Криминална политика према малолетним рецидивистима обрађена је у оквиру осмог поглавља (стр. 112-117). Доношење Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, којим је дефинисан нов вредносно-политички концептуални оквир за превенцију и рад са децом у сукобу са законом, обележило је

историјску прекретницу у погледу поштовања права деце у сукобу са законом у Србији. Увођење концепата и мера ресторативне правде (диверзионе схеме, васпитни налози, посебне обавезе, дневни боравак итд.) кривични поступак се прилагођава особеностима популације малолетника чинећи пропустљивијим границе између превенције и третмана, изрицања и извршења кривичних санкција, као и рад са децом у сукобу са законом, много динамичнијим и комплекснијим него раније. Кандидаткиња истиче да је једна од битних особености наведеног закона настојање да се обезбеди прецизнија одговорност и брига за нове категорије деце, укључујући и кривичноправну заштиту свих малолетних лица. То значи да се класичан кривичноправни оквир и овде проширује и захвата децу и малолетнике чија заштита захтева здружену-тимску интервенцију два или више ресора (правосуђе, социјална заштита, здравље, образовање, унутрашњи послови...), а то опет значи да ће регулаторни механизми морати да захвате различите секторе и доследно томе да се заједнички изграђују.

Можда најважнији део докторске дисертације кандидаткиње Татјане Скакавац односи се на *Интерпретацију емпиријског истраживања* које је детаљно обрађено у деветом поглављу рада (стр. 118-175). Ради сагледавања проблематике у вези са рецидивизмом малолетних учинилаца кривичних дела, извршено је целовито емпиријско истраживање које се односило на следеће:

- 1) Анализа рецидивизма и криминалне политике према малолетницима за период (2002-2012) (анализа статистике). Овај део је већ обрађен у претходним деловима дисертације;
- 2) Казнено - поправни завод за малолетнике у Ваљеву (анкета, увид у досијеа, интервју са запосленима);
- 3) Васпитно поправни дом у Крушевцу (анкета, увид у досијеа, интервју са запосленима).

Резултати овог истраживања детаљно и квалитетно презентовани су кроз велики број табела, графикана и значајних коментара. На самом крају овог поглавља наведени су неки

типични примери вишеструких малолетних рецидивиста у Републици Србији (стр. 174-175).

У десетом поглављу направљена је детаљна *Верификација поставлених хипотеза* (стр. 176-184). Наиме, кандидаткиња Татјана Скакавац је направила целовиту анализу степена потврђености основне и пет помоћних хипотеза.

Након наведених поглавља, кандидаткиња је презентирала и детаљна *Закључна разматрања* (стр. 185-204), која је прилагодила, пре свега резултатима спроведеног емпиријског истраживања.

Предлог мера и активности за унапређење рада у овој области квалитетно је елабориран након закључних разматрања (стр. 205-209).

2. Оцена докторске дисертације

После детаљног разматрања докторске дисертације „Рецидивизам малолетних учинилаца кривичних дела“, Комисија закључује да пред кандидатом није био нимало лак и једноставан задатак. Такође, Комисија сматра да је кандидат успео да на концизан и систематичан начин представи све аспекте рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела.

Највећи допринос ове докторске дисертације је спроведено криминолошко-пенолошко емпиријско истраживање о феноменолошким и етиолошким карактеристикама рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела у Републици Србији, у периоду од 2006. до 2012. године. У овај рад је евидентно уграђен велики труд, јер извршити овако обимно истраживање у установама за малолетнике није нимало једноставно, ни формалноправно, ни географски, ни функционално. Сва размишљања изведена су на основу студиозних истраживања у наведеним установама анализом бројне документације, као непосредном комуникацијом са малолетним рецидивистима и професионалним стручним особљем задуженим за њихов третман и преваспитање. Само на основу овако прикупљених

материјала за размишљање и анализу могло се доћи до веродостојних и пажње вредних резултата.

Рад је добро методолошки постављен и структуриран. Писан је језиком лаким за разумевање, а то уједно није довело да смањења научности докторске дисертације. Исто тако, рад је научно фундиран уз коришћење обимне домаће и стране литературе.

Комисија је закључила да докторска дисертација као оригиналан, самостални рад кандидата може допринети бољој криминолошкој експертизи малолетних рецидивиста и с тога препоручују свим научним и стручним радницима из ове области да је прочитају како би проширили своја сазнања о феномену рецидивизма малолетних учинилаца кривичних дела.

3. Предлог за јавну одбрану

Комисија за оцену подобности докторске дисертације под називом „ Рецидивизам малолетних учинилаца кривичних дела“, кандидаткиње Татјане Скакавац, за јавну одбрану, једногласно сматра да је докторска дисертација Татјане Скакавац подобна за јавну одбрану и предлаже Наставно-научном већу Правног факултета у Нишу да усвоји Извештај.

Чланови Комисије:

Емеритус проф. др Мило Бошковић,

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

Проф. др Зоран Ђирић,

редовни професор Правног факултета у Нишу,

Проф. др Саша Кнежевић,

редовни професор Правног факултета у Нишу

Проф. др Миомира Костић,

редовна професорка Правног факултета у Нишу

